

ZÁPIS Z WORKSHOPU „Hrdina a zbabělec za protektorátu“

Datum: čtvrtek 19. 4. 2018

Místo: GSOŠ Podbořany

Přítomní: dle prezenční listiny

Cílová skupina: učitelky a učitelé 2. st. ZŠ, SŠ, příp. dalších organizací podílejících se na vzdělávání

Program: viz specifikace v pozvánce

Lektor: Mgr. Jan Märč

Lektor přijel z fakulty UJEP. Zahájil seminář dotazem, jaká mají účastníci očekávání od semináře – zda náslechem metodologie, či zda chtějí poznat, jestli jsem hrdina nebo zbabělec, případně získat zajímavé informace.

Lektor představil program semináře – navrhne nám koncept, jak přistoupit k výuce látky o 20. století v českém prostoru, zkusí navrhnout, jak přistoupit k výuce roku 1918 (vztaženo k 100. letům vzniku Československa), jak propojit události 1918–1938–1945, zda si můžeme dovolit používat slova „hrdina“/“zbabělec“ a na závěr si vyzkoušíme práci se dvěma metodickými materiály – jeden neošetřený, původní, druhý už zpracovaný (má nějakou nosnou kostru, strukturu). Materiály účastníci dostanou v podobě využitelné pro výuku.

Následně jsme si s lektorem dohodli pravidla fungování v průběhu semináře – požádal nás o vzájemnou komunikaci, o to, abychom vstupovali do diskuze, kdykoliv budeme cítit potřebu, abychom neváhali „namítat“.

Po tomto úvodu jsme dostali první materiál – lístek polní pošty z 1. světové války. Naším úkolem bylo pokusit se jej přečíst a zjistit co nejvíce o lidech, kterých se ten polní lístek týkal, a o době, ze které byl. Jedna skupina dostala dopisy od manželky poručíka Eduarda Radla. Dopisy pokrývaly období od 1915–1917, kdy byl poručík zajat. Z lístku bylo možné rozpoznat, kudy pošty putovala, obsahoval vícejazyčná razítka, vícejazyčné texty formuláře. Bylo možné najít ceny, vpisky. Cenzorská značka se vyskytovala 2x – jednou byla udělána ve Vídni, jednou v Petrohradě – obousměrně při cestě pošty k adresátovi i od něj.

Jak lze lístky polní pošty využít ve výuce? Lze vytvořit příběh podle chronologického seřazení dopisů, zmapovat, vizualizovat cestu pošty, lze sestavit osnovu rodiny, charakteristiku rodiny. Lektor doporučuje začínat adresní stranou, kde lze získat informace o procesních operacích té doby. Příběh lze završit spekulací, co se stalo s těmi lidmi po válce, propojit s dobovými fotografiemi, diskutovat o tehdejším Červeném kříži apod.

Lektor tyto dopisy vybral proto, že se zachovala korespondence posílaná poručíku Rádlovi, ale i korespondence od poručíka Radla rodině. Lístky mohou pomoci vymapovat to, jak válku prožívaly rodiny v zázemí války, jak rodiny fungovaly bez mužského elementu.

Lektor upozornil na databázi Vojenského historického ústavu – legionáři, padlí 1. světové války a zajatci v zahraničí. Lze dohledat, jaké rozhodnutí udělal por. Rádl – ten v databázi je, jsou tam o něm podrobné informace. Do zajetí se dostal v bitvě o Przemysl. Nakonec vstoupil do legií (hrdina?) už v roce 2016, ale stále využívá zajateckou poštu (zbabělec?). Byl povýšen na podplukovníka, přežil, dostal se domů po roce 1919.

Takovýto materiál lze prezentovat i jako příběh s otázkou – hlavní postava se rozhodovala, jestli vstoupit nebo nevstoupit do legií. Legionáři se dostali domů později než zajatí, do legií vstupovali např. ti, co měli v zajetí nesnesitelné podmínky, tam, kde to v zajetí šlo, se nábor do legií moc nedařil.

Materiál vyvolává spoustu otázek – jak legionář mohl využívat zajateckou poštu, proč byla korespondence přerušena (bitva, posláni, odloučení od jednotky).

Dále jsme pracovali s mapami, které zachycovaly hranice „ČR“ za I., II. a III. Republiky, a s mapou Německého Rakouska, které krátce existovalo před vznikem Československa. Diskutovali jsme nad změnami hranic, nad tím, kdo „ČR“ v té době ovládal, jak fungovala státní správa apod.

Jeden z účastníků prezentoval v diskusi metodu hraní rolí – vyučuje o událostech spojených se střelbou do davu v Kadani. Nejprve prezentuje událost žákům z jednoho pohledu, pak prohodí strany, data a sledují se reakce žáků. Následuje diskuse o pocitech té které skupiny, diskuse o tom, jak kdo vnímal opodstatněnost zásahu apod.

Další materiálem byla karikatura Wilsona, jak jako rytíř drtí Německo, Rakousko. Opět následovala diskuse nad materiálem, co z něj lze vyčíst – jaká byla dobová nálada, kdo byl považován za hrdinu, kdo za zbabělce ... Karikaturu lze rozdělit a popisovat jednotlivé části, vytvořit příběh, pak prezentovat reálná fakta, co karikatura zobrazuje.

Následovala diskuse nad obsahem dějepisu/vlastivědy – zda jít do hloubky nebo udělat kostru základních vědomostí a na té pak budovat detaily. Metoda B je pro děti uchopitelnější.

Lektor následně představil portál Školákem v protektorátu, záložku Metodické modely. Proběhla vzorová hodina.

Měli jsme si představit, že jsme žáky protektorátní školy. Máme hodinu o protektorátním školství. Po 17. 11. 1939 byly zavřeny české VŠ, na SŠ byl stanoveny kvóty pro počty maturantů, počty pro známky. Školství přebírá německé termíny německé metody, učitelé jezdí na německé kurzy, učitelé dělají zkoušku z němčiny, kdo jí neudělal, nemohl učit. Žáci fyzicky pracovali – pořádali sběr, jako brigádníci pracovali v různých provozech, školy fungovaly jako německé školy, hostili armádu a další německé hosty.

Výuka dějepisu probíhala následovně: dějepis se neučil jeden rok, pak byly vydány nové učebnice dějepisu – stručné dějiny říše, stručný zeměpis říše. Není uveden autor. Dějepis měl být vyučován tak, aby bylo posilováno spojenectví mezi Čechy a Němci, bylo nutné zastřít slovanský motiv Čechů, Češi měli být prezentováni jako přátelé Němců. Poněmčovali se názvy. Dějepis se stal ideologickým předmětem. Učitelé nad 60 let museli povinně do důchodu, učitelé muži byli upřednostňováni před učitelkami ženami.

Aktivita pokračovala tím, že žáci (my) diskutují nad pohledem protektorátní školy na Francouzskou revoluci. Použije protektorát heslo Svoboda – rovnost – bratrství. Ne? Nebo ho zprofanuje? Ukazuje se, že režim si historii přizpůsobil svým potřebám – Hitlera srovnává s Napoleonem (schopný vojevůdce, lidový vůdce, sjednotitel říše ...), upřednostňuje řešení problému krvavou cestou proti odpůrcům.

My jako pedagogové jsme se měli dále zamyslet nad tím, zda bychom daný text z německé učebnice pro Čechy učili tak, jak byl napsán, nebo se vrhli do odboje, tj. učili jej tak, jak se dějinná událost skutečně odehrála.

Diskutovali jsme o tom, proč bychom látku učili, případně neučili, v podobě, v jaké ji předkládalo protektorátní školství. Ukázalo se, že i mezi námi by se našli hrdinové, ale i „zbabělci“ nebo spíše opatrní lidé, tací, kteří nechtějí jít hlavou proti zdi a volí cestu menšího odporu. Na vlastní kůži jsme si zažili, že není jednoduché na základě znalosti pozadí dobových reálií někoho soudit, zda byl hrdinou, či zbabělcem. Cílem bylo ukázat si, že svět není černobílý, že různé pohyby hrají různou roli, že není jednoduché být hrdina, ale ani zbabělec ...

Zapsala:
Zdenka Lněničková
Výkonný manažer projektu